

ESEJ 2026./2027.

U školskoj godini 2026./2027. mogu se ispitivati sljedeća književna djela:

Albert Camus - Stranac

Fjodor Mihajlovič Dostojevski - Zločin i kazna

Marin Držić - Novela od Stanca

Antun Gustav Matoš - izbor iz novela (Camao, Cvijet sa raskršća, Kip domovine leta 188*)

William Shakespeare - Hamlet

Antun Branko Šimić - izbor iz poezije.

Piše se **interpretacijski školski esej**. Esej mora imati minimalno 440 riječi, a piše se maksimalno 160 minuta.

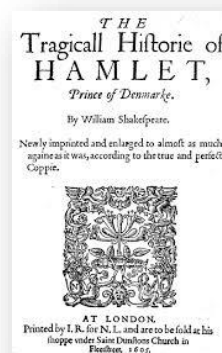
Esejski zadatak sastoji se od polaznoga pitanja ili tvrdnje, ulomka iz književnoga djela s popisa obvezatnih djela i smjernica za pisanje. U interpretacijskome eseju pristupnik iznosi svoje spoznaje o književnosti i pokazuje razumijevanje književnih djela u cjelini tako da na polazno pitanje odgovara središnjom tvrdnjom koju argumentira na temelju analize zadanoga ulomka i na temelju poznavanja svih sastavnica djela u cjelini.

Renesansa u europskim književnostima

William Shakespeare (1564. – 1616.)

“Hamlet”

- engleski pjesnik i dramatičar.
- najveći tragičar svih vremena
- tragedija u 5 činova
- mjesto radnje: Danska
- vrijeme radnje: početak 17. st.

- tema: Hamletovo traganje za istinom

- osnovni motiv: osveta

- likovi:

Hamlet - danski kraljević, pokušava otkriti tko mu je ubio oca (glumi ludilo)

- razapet između unutrašnje senzibilnosti i grubosti vanjskog svijeta

- duboko je razočaran u svijet, ljude i u sve vrijednosti u koje je do tada vjerovao – postaje pesimističan

- osveta postaje jedini smisao njegova života

- tip renesansnog čovjeka: istraživački duh, vjeruje samo činjenicama, kritičan

Klaudije - danski kralj, Hamletov stric i očuh, pohlepan, ubio Hamletova oca

- naručuje Hamletovo ubojstvo

Gertruda - danska kraljica, Hamletova majka

Polonije - kralj komornik (savjetnik) i glavni državni tajnik, kraljev doušnik

Ofelija - Polonijeva kći i Hamletova ljubav

Laert - Polonijev sin

Horacije – Hamletov prijatelj

- Shakespeareova tragedija raspravlja o pravdi i krivnji, o životu i smrti,

o ljubavi i mržnji, o vjernosti i izdaji

- Hamletovo razmišljanje o životu i smrti – trpjeti ili ne trpjeti

- “*Bit ili ne biti – to je pitanje!*

Je l’ dičnije za ljudski um sve pračke

I strjelice silovite sudbine

Podnositi il zgrabit oružje,

Oduprijet se i moru jada kraj

Učinit? Umrijet- usnut, ništa više!

I usnuvši dokončat srca bol

I prirodnih još tisuć potresa...”

- Hamlet se dvoumi između života i smrti: je li hrabrije podnositi životne nedaće ili umrijeti i riješiti se patnje

- nije siguran što ga čeka nakon smrti te odlučuje živjeti

Hrvatska renesansa

Marin Držić

Novela od Stanca

- komedija
- riječ *novela* dubrovački je izraz za šalu – *Šala sa Stancem*
- mjesto radnje: 16. st., karnevalska noć
- mjesto radnje: Dubrovnik, *tamo gdje se Stanac prislonio uz fontanu uz mir*
- likovi: Stanac – stari seljak
 - Vlaho, Miho, Dživo – dubrovački mladići
- obijesni dubrovački mladići odluče se našaliti sa starcem koji je došao u grad nešto prodati
- stari Stanac ne pronalazi prenoćište pa odlučuje prenoćiti uz gradsku fontanu
- Dživo se maskira i predstavlja Stancu kao bogati trgovac, priča mu kako je uz pomoć vila povratio mladost
- Stanac mu povjeruje te i sam želi ponovno postati mlad (zbog svoje mlade žene Mione)
- mladići se preoblače u vile i izvode sa Stancem šalu pomlađivanja
- suprotnosti koje se javljaju u djelu:
 - selo – grad
 - mladost – starost
- ideja djela: čovjekovu težnju za mladošću mogu ismijati samo mladi, jer su nesvjesni prolaznosti svoje mladosti
- pisac kritizira negostoljubivost Dubrovčana, kao i pojavu ljubavnog nemorala

EUROPSKI REALIZAM

Fjodor Mihajlovič Dostojevski (1821. – 1881.) „Zločin i kazna”

- jedan od najznačajnijih ruskih pisaca
- **socijalni** (slika bijede), **psihološki** (psihički problemi gl. lika) i **realistički roman** (vjerno opisuje tadašnju Rusiju)
- vrijeme radnje: 2. polovica 19.st.
- mjesto radnje: Petrograd (današnji Sankt Peterburg)
- tema: zločin studenta Raskoljnikova
- likovi:

♦ **Rodion (Rodja) Romanovič Raskoljnikov** (23 godine)

- bivši student prava, zbog socijalne nepravde ubija staru lihvaricu
- ljude dijeli na:

„obične “	„neobične”
- služe samo za razmnožavanje	- pokreću svijet, imaju pravo na zločin radi postizanja nečeg boljeg

- sebe smatra „neobičnim” – misli da će ubojstvom lihvarice svijet riješiti zla, ispraviti nepravdu
- **zločin** – sjekirom ubija lihvaricu Aljonu Ivanovnu, ali i njezinu sestru Lizavetu (svjedokinja)
- nakon zločina pada u groznicu – počinje mučna psihička borba, borba sa savješću
- veza sa Sonjom Marmeladovom - nagovara ga da prizna zločin i okaje ga kaznom
- **kazna** - osuđen na 8 god. zatvora u Sibiru (utjehu pronalazi u Evanđelju i Sonjinoj ljubavi)

- ♦ **Dunja** - Raskoljnikovljeva sestra, želi pomoći bratu da nastavi studij (bogatom udajom)
- ♦ **Razumihin** – Rodjin najbolji prijatelj
- ♦ **Sonja Marmeladova** - Rodjina ljubav, prostitutka (siromaštvo obitelji prisililo ju je na to), tiha, mirna, dobra, pobožna
- ♦ **Porfirij Petrovič** - istražitelj, sumnja u Raskoljnikova od samog početka
- ♦ **Svidrigajlov** – bivši Dunjin poslodavac; želi se njome oženiti, ali ga ona odbija
 - počinio samoubojstvo (svoje „grijehe” okajao ostavivši novac Dunji i Marmeladovima)

* 3 su razloga koja navode Raskoljnikova na zločin:

- 1.) želi svijet učiniti boljim – želi dokazati svoju teoriju o „običnim” i „neobičnim” ljudima
- 2.) želi spriječiti sestrinu udaju za bogatog Lužina
- 3.) želi spasiti Sonju od posla kojim se bavi

HRVATSKA MODERNA

ANTUN GUSTAV MATOŠ

pripovjedač, pjesnik, kričar, putopisac, feljtonist
najistaknutiji hrvatski književnik u razdoblju hrvatske moderne

Antun Gustav Matoš kao novelist

Antun Gustav Matoš, Camao

Camao je bila (prema Matoševoj napomeni) mistična ptica za koju su srednjovjekovni Španjolci vjerovali da ugiba kad žena prevari muža.

SIMBOLIKA - i u ovoj je noveli Camao ptica (papiga), ali ona ne ugiba, nego umiru nevjerna žena (Fanny) i njezin ljubavnik (Alfred Kamenski).

Camao je skrivio njezinu smrt i tako on postaje simbol sudbine, zle kobi (veza s *Gavranom*, E.A.Poea).

GLAVNI LIKOVI - *Alfred Kamenski* glazbenik je koji luta Europom. Muče ga nejasne

čežnje, miješa san i javu, osjeća gađenje prema životu i prema
navikama drugih ljudi.

Ipak se ne ubija „jer mu se smrt činjaše možda još gorom brukom
od života.“

Volio je i ljubio samo ono što je daleko, nedokučivo i što nije imao
(nalik na romantičarske junake!)

- **Fanny** je drukčija od ostalih žena: lijepa i fatalna, a takva je njihova
ljubav: kratka, intenzivno proživljena, strasna – tragična.

STIL - Ova novela Matoševoj simbolističkoj i bizarnoj prozi.

Tu sklonost prema bizarnom Matoš preuzima od E. A. Poea.

“CVIJET SA RASKRŠĆA”

NOVELA – kraća epska vrsta u kojoj je opisan neki zanimljiv i neobičan
događaj (tal. novella – “mala novina”)

- utemeljiteljem novele smatra se tal. pisac Giovanni Boccaccio [Đovani Bokačo]
- karakteristike novele: 1.) opisuje zanimljiv i neobičan događaj
 - 2.) pojavljuje se jedan ili dva lika
 - 3.) pisana u prenesenom značenju
 - 4.) završava poantom (osnovna misao)
- “Cvijet sa raskršća” – najljepša Matoševa novela (posvećena njegovoj zaručnici Olgi Herak)
- simbolična novela: cvijet - simbolizira ljubav prema ženi, prema domovini
raskršća - simboliziraju Matoševa putovanja, lutanja
- vrijeme radnje: nedjelja (ljetno)
- mjesto radnje: franc. gradić N
- tema: susret pripovjedača i lijepe Izabele
- likovi: Izabela – lijepa, slijepa djevojka

- simbolizira sve ono za čim Matoš teži – domovinu, ljubav, ženu - a u čemu ne može uživati

Solus (lat. solus-sam) – sam pripovjedač, lutalica,

- osuđen na lutanja jer je njegova domovina neslobodna
- teži za slobodnom Hrvatskom i pravom ljubavi
- o ljudima i svijetu govori s gorčinom (ljudi su robovi, svijet je mučilište, a čovjek je čovjeku tamničar...)
- novela ima dva sloja:

VRNJI SLOJ (NEVJEROJATNI)	VRNJI SLOJ (VJEROJATNI)
ava lijepe i slijepe Izabele	- - - slika i sudbina Hrvatske za vrijeme Austro - Ugarske -
nja pripovjedača da spasi Izabelu	mogućnost pripovjedača da pomogne novini

- lirski elementi i noveli: iskazivanje osjećaja, slikovitost izraza (uz pomoć epiteta, poredbi, metafora, pjesničkih slika)
- poanta – san o slobodi Hrvatske je nedostižan

Antun Gustav Matoš

"KIP DOMOVINE LETA 188*"

- kip = slika
- književna vrsta: crtica
- vrijeme radnje: kraj 19. st.
- mjesto radnje: Trg bana Jelačića u Zagrebu
- opisan je istinit povijesni događaj: građanska pobuna u Zagrebu (zbog odluke o postavljanju mađarskih natpisa na urede)
- tema: pojedinačni pokušaj pobune
- likovi: piljar Jožica Pogačić
njegova žena Pepica
- Jožica Pogačić bježi pred vojskom
- Pepica hrabro ostaje te pogiba, simbolizira Hrvatsku
- Jožica Pogačić umire, očajan zbog smrti svoje žene
- pokopani su tajno
- crtica opisuje hrvatski mentalitet u vremenu intenzivne mađarizacije
- sav se otpor mađarizaciji, nakon bučnih parola, i velikih riječi, sveo na prkosnu reakciju jedne

ostarjele piljarice, svi su se drugi razbježali

- Matošev stav: iskazuje prezir prema mlakom stavu hrvatskih političkih predstavnika prilikom uvođenja mađarskih natpisa („Kada se ušeptrljiše Zagrepčani...“)

Kasni modernizam

ALBERT CAMUS [Alber Kami]

“STRANAC”

- francuski romanopisac, dramatičar i novinar
- psihološko-filozofski roman
- pisan u 1. licu jd. kao ispovijest glavnog lika
- podijeljen u 2 dijela: **1. život od saznanja za majčinu smrt do izvršenja ubojstva**
2. život od uhićenje do iščekivanja smrtne kazne
- vrijeme radnje: prva polovica 20. st.
- mjesto radnje: Alžir
- tema: sukob glavnog lika sa svijetom
- likovi: **Mersault** [Merso] – uspješan poslovni čovjek srednjih godina
 - potpuni stranac u društvu – nema životni cilj, nema nade, nije emocionalan
 - njegove mane su iskrenost i ravnodušnost zbog kojih je i osuđen na smrt
- Raymond** - svodnik i pripadnik alžirskog podzemlja; Mersaultov susjed
- Marie** - Mersaultova ljubavnica
- roman započinje saznanjem za majčinu smrt koju je Mersault primio vrlo hladno
- prijateljuje sa susjedom Raymondom
- na izletu dolazi do sukoba Raymonda i skupine Arapa (Mersault ubija jednog od njih)
- u drugom dijelu romana opisan je njegov život od uhićenje i suđenje
- imao je osjećaj da mu sude jer je bio bezosjećajan na majčinu pokopu
- nije se uopće branio tijekom suđenja (ravnodušno prima smrtnu kaznu)
- **apsurd**: zatvoren zbog ubojstva, osuđen zbog bezosjećajnosti na majčinu pokopu
- doživljava smrt kao nešto neizbježno i svejedno mu je kada će i kako umrijeti
- shvaća da njegovo postojanje nema neki viši smisao - smrt je apsolutni kraj
- svjestan je apsurdna života i vlastitog postojanja
- poželio je da na dan smaknuća ne bude sam, nego da na ulici bude mnogo gledatelja koji će ga

dočekati s povicima mržnje

- motiv smrti provlači se kroz cijeli roman: 1. prirodna smrt majke
2. nasilna smrt (ubojstvo Arapa)
3. nasilna smrt (sudska presuda)

ANTUN BRANKO ŠIMIĆ

HRVATSKI EKSPRESIONIZAM

(1914. – 1929.)

- **karakteristike ekspresionizma:** 1. slobodan stih
2. odsustvo interpunkcije
3. česta uporaba glagola
4. škrtost u izrazu
5. važnost boja
6. motivi: strah, pobuna bolest, smrt, očaj
7. važnost grafičkog izgleda pjesme

“Javio se i nestao kao meteor. Ostala je svjetlost”

Jure Kaštelan

A. B. Šimić

- pjesnik, kritičar, urednik časopisa
- najznačajniji predstavnik hrvatskog ekspresionizma
- rođio se 18. 11. 1828. g. u Drinovcima u Hercegovini, a njegov kratki životni put završio se u bolnici za tuberkulozne za zagreb. Zelenom brijegu 2. svibnja 1925.
- školovao se u Širokom Brijegu, Mostaru, Vinkovcima, Zagrebu
- s pokretom ekspresionizma upoznaje se 1916. preko njem. časopisa “Der Sturm”
- u svom časopisu “Vijavica” iz 1917. javno govori o tom pokretu
- 1919.g. objavljuje časopis “Juriš”
- 1920.g. objavljena mu je zbirka “Preobraženja”
- osnovni motivi u Šimićevim pjesmama su: žena ljubav, tijelo, bolest, smrt i siromaštvo

- za njega je ljubav smisao života, a smrt nešto normalno, svakodnevno, prirodno
- Šimić je bio i pjesnik preobraženja, te preobrazbe najbolje vidimo u njegovim pjesmama
- njegove preobrazbe možemo podijeliti u nekoliko faza:
 - 1.) u ranoj fazi piše pjesme koje govore o čežnji za prošlim danima, o djetinjstvu i zavičaju
 - to je poezija čiste impresije (utjecaj Matoša)
 - 2.) druga faza odnosi se na njegov odlazak u grad
 - sukob idiličnog svijeta prirode sa svijetom tehnike dovodi do promjene u pjesniku
 - dodamo li tome i prve klice bolesti koje osjeća u sebi, bit će nam jasna ta preobrazba – pjesnik s impresije prelazi na ekspresiju (piše o onome što proživljava – uvodi slobodan stih)
 - počinje se baviti nekim općeljudskim pitanjima (o ljubavi, životu, smrti)
 - taj veliki katolik preko noći postaje ateist – osjeća se prevarenim (“Bože, zar ti nije žao? Ja sam dijete. Bože! Dijete!”)
 - počinje vjerovati samo u ono što može opipati, dodirnuti
 - 3.) treća faza odnosi se na sam kraj Šimićeve života
 - doživljava još jednu preobrazbu – ponovo se okrenuo Bog

Antun Branko Šimić

“Ljubav”

Zgasnuli smo žutu lampu

Plavi plašt je pao oko tvoga tijela

Vani šume oblaci i stabla

Vani lete teška bijela krila

Moje tijelo ispruženo podno tvojih nogu

Moje ruke svijaju se žude mole

Draga, neka tvoje teške kose

Kroz noć zavijore, zavijore

Kroz noć
Kose moje drage duboko šumore
kao more

- lirski ljubavna pjesma
- tema: ljubav prema ženi
- Šimić u pjesmi spominje tri boje:
 - žutu* – označava toplinu, tjelesnost; to je izrazito zemaljska boja
 - plavu* – označava hladnoću, duhovnost; to je izrazito nebeska boja
 - bijelu* – označava čistoću, nevinost
- kod Šimića kao da nije bilo ljubavi, on je više žudio, molio nego što je osvajao željenu ljubav:

„Moje ruke svijaju se žude mole”...
- koristi glagole i pridjeve kako bi što bolje izrazio svoje osjećaje
- glagoli: *zgasnuli, pao, lete, ispruženo, svijaju se, žude, mole...*
- pridjevi: *žutu lampu, plavi plašt, teška bijela krila*
- stilski sredstva: anafora (ponavljanje riječi na početku stihova): ... *„Kroz noć...
Kroz noć...”*
- poredba (usporedba): *„Kose moje drage duboko šumore kao more”*
- karakteristike ekspresionizma:
 - slobodan stih
 - odsustvo interpunkcije
 - česta uporaba glagola; vizualan izgled pjesme

Antun Branko Šimić

“ Pjesnici”

- lirski misaona pjesma
- tema: razmišljanje o pjesnicima
- motivi: pjesnici, čuđenje, svijet, oči, uho
- čuđenje – osnovni poticaj za stvaranje (izvor poezije)
- pjesnici gledaju i osluškaju ono što ostali ljudi ne zamjećuju, potom te doživljaje i svoj unutarnji svijet izražavaju u pjesmama
- nailaze na “ćutanje” – društvo nema sluha za pjesmike
- stihom: *“pjesnici su čuđenje u svijetu”* naglašava da pjesnici prate i proživljavaju sve što se događa

u svijetu

- "pjesnici su vječno treptanje u svijetu" – trajno su uznemireni
- karakter. ekspresionizma: - slobodan stih, nema interpunkcije, odbacivanje opisa, česta uporaba glagola

A. B. Šimić „Opomena“

*Čovječe pazi
da ne ideš malen
ispod zvijezda!*

- lirski misaona pjesma
- pjesnikovo obraćanje čitatelju
- tema: smisao čovjekovog postojanja
- poruka: "ČOVJEČE PAZI DA NE IDEŠ

MALEN ISPOD ZVIJEZDA!

/

*Pusti
da cijelog tebe prođe
blaga svjetlost zvijezda!*

u životu trebamo težiti višim i trajnijim
vrijednostima - idealima

*Da ni ta čim ne žališ
kad se budeš zadnjim pogledima
rastajo od zvijezda!*

- ideali koji osmišljavaju čovjekov život:
humanost, dobrota, plemenitost, altruizam...
- „zvijezda” – simbolizira viši smisao života ispunjenost života

*Na svom koncu mjesto u prah
pređi sav u zvijezde!*

- „pređi sav u zvijezde” – dosezanje najviših ideala
- čovjek svojim djelima može doseći vječnost
- karakteristike ekspresionizma: slobodan stih, nema interpunkcije, česta uporaba glagola, odbacivanje opisa, vizualan izgled pjesme

Antun Branko Šimić „Smrt i ja”

*Smrt nije izvan mene: Ona je u meni
od najprvog početka: sa mnom raste
u svakom času*

Jednog dana

*ja zastanem
a ona raste dalje
u meni dok me cijelog ne proraste
i stigne na rub mene. Moj svršetak
njen pravi je početak:*

kad kraljuje dalje sama

- lirska misaona pjesma
- u pjesmi je izražen motiv smrti
- smrt je česta tema u Šimićevim pjesmama (vrlo rano Šimić se sukobljava s bolešću)
- Šimić doživljava smrt kao jedinu mogućnost koju život neizbježno nosi u sebi, smrt je dio života
- život i smrt su neizbježni pratioci čovjeka
- samim rođenjem predodređeni smo za smrt
- Šimić je nastojao da taj biološki proces rasta smrti bilježi jednostavno i smireno, bez patetike
- karakteristike ekspresionizma: slobodan stih, odsustvo interpunkcije (nema točke, zareza) česta uporaba glagola

Antun Branko Šimić

„Moja preobraženja”

*Ja pjevam sebe kad iz crne bezdane i mučne noći - tužne
iznesem blijedo meko lice u kristalno jutro
i s pogledima plivam preko polja livada i voda*

*Ja pjevam sebe koji umrem na dan bezbroj puta
i bezbroj puta uskrsnem*

*O Bože daj me umorna od mijena - promjena
preobrazi u tvoju svijetlu nepromjenjivu i vječnu zvijezdu
što s dalekog će neba noću sjati
u crne muke noćnih očajnika.*

- preobraženja - promjene
- lirska misaona pjesma
- tema: promjene u pjesničkom stvaranju
- „Ja pjevam sebe...” – pjevam o sebi
- kontrast: crna noć – kristalno jutro
- „... i s pogledima plivam preko polja livada i voda...”- vezanost pjesnika za zavičaj
- u drugoj strofi pjesnik govori o nedjeljivosti života i smrti
- umoran je od stalnih promjena
- moli Boga za ustrajnost u svom stvaranju
- želi da ga Bog preobrazu u zvijezdu (simbol vječnosti)
- njegove pjesme osigurati će mu besmrtnost
- u njegovim će pjesmama ljudi pronalaziti utjehu
- karakteristike ekspresionizma: slobodan stih, nema interpunkcije, česta uporaba glagola

Antun Branko Šimić

„Hercegovina”

- lirska domoljubna pjesma
- tema: osobni doživljaj zavičaja
- plavom bojom Šimić nas uvodi u svoj unutrašnji svijet; opisuje zavičaj onako kakoga on vidi i doživljava (plava - boja ekspresionista; označava duhovnost)

stvarnost	pjesnikov doživljaj	simbolika
<i>livada</i>	<i>plava livada</i>	- pjesnikov unutrašnji svijet
<i>parni mlin</i>	<i>krvlju namrljana slikarija na nebu</i>	- surova stvarnost
<i>vika seljaka</i>	<i>vika opeka</i>	- pobuna seljaka
<i>crni vlak</i>	<i>crni vlak koji se vuče i vrišti</i>	- iseljavanje uvjetovano siromaštvom; slutnja smrti
<i>slika sela u noći: nekoliko bijelih svijetlih prozora</i>	<i>nekoliko bijelih svećanih časova</i>	- mnogi su domovi napušteni

- zavičajnim motivima pjesnik iznosi stanje vlastite duše: strah, očaj, tjeskoba, nemir, usamljenost, slutnja smrti

- važnost boja: plava - duhovnost

crvena – krv (surova stvarnost – rat)

crna – slutnja smrti

bijela – optimizam

- karakteristike ekspresionizma: - slobodan stih

- nema interpunkcije

- česta uporaba glagola

- simbolika boja

- osjećaji: strah, usamljenost, očaj, nemir

- vizualan izgled pjesme

- objektivna stvarnost postaje subjektivan doživljaj